

Андрієвська Дар'я Олександрівна, студентка III курсу
Факультету української філології, культури та мистецтв
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Науковий керівник: Караман Ольга Володимирівна, професор кафедри
української мови Факультету української філології, культури і мистецтва
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10 КЛАСУ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ Й ОРФОЕПІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасний освітній простір функціює в умовах складних соціокультурних трансформацій, зумовлених воєнною агресією, непередбачуваними суспільними викликами та постійним стресом, у яких перебувають суб'єкти освітнього процесу. Стресотвірні чинники, інформаційна перенавантаженість та нестабільні життєві обставини викликають об'єктивну потребу в оновленні підходів до організації сучасного освітнього процесу, спроектованого не лише на засвоєння навчального матеріалу, а й на розвиток інтелектуального потенціалу учнів, формування їхньої здатності до аналітичного мислення, самостійного прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, а також продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Сучасна освітня парадигма, зорієнтована на формування предметної та ключових компетентностей, водночас зумовлює необхідність інтегрування внутрішньопредметних і міжпредметних підходів у навчанні української мови старшокласників ліцею. Однією з надважливих ключових компетентностей виокремлено математичну. У змісті Державного стандарту базової середньої освіти математичну компетентність потлумачено як «... здатність розвивати та застосовувати математичні знання і методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті; моделювання процесів і ситуацій із застосуванням математичного апарату; усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини [6]».

За концепцією Нової української школи, математичну компетентність схарактеризовано у такому контексті: «математична компетентність – це культура логічного і алгоритмічного мислення; вміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності; здатність до розуміння і використання про тих математичних моделей; вміння будувати такі моделі для вирішення проблем [4]».

У сучасній українській лінгводидактиці проблема формування математичної компетентності здобувачів освіти набула виняткової актуальності з урахуванням її дієвого впливу на розвиток логічного й критичного мислення старшокласників, навичок у них навчально-дослідницької діяльності у процесі розв'язання проблемних завдань з української мови, розроблення різноматематичних проєктів.

У процесі аналізу й синтезу наукових праць з обраної проблеми з'ясовано, що в останнє десятиріччя термінне поняття «*математична компетентність здобувачів освіти*» знайшло своє висвітлення у студіях сучасних лінгводидактів, які розглядають його як: «*набуті за допомогою знань у процесі навчання математичні навички та вміння, що надають учням унікальної здатності вивчати українську мову засобами логічного, алгоритмічного, критичного мислення задля правильного їх застосування в різних життєвих ситуаціях [1]*»; «*надважливий особистісний феномен; набуті за допомогою знань у процесі навчання математичні навички та вміння, що надають суб'єктам освітнього процесу унікальної здатності вивчати українську мову засобами логічного, алгоритмічного, критичного мислення задля правильного їх застосування в повсякденній мовній практиці, а також у майбутній професійній діяльності [2]*»; «*динамічну якість особистості та дієвий чинник пізнання дійсності, розв'язання навчально-пізнавальних завдань, ефективного комунікування, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативно-діяльнісний та оцінювально-рефлексійний компоненти, що перебувають у взаємозв'язку й утворюють цілісну систему [5]*».

Відтак особливої актуальності набуває проблема добору ефективних методів і прийомів навчання, які сприяють формуванню математичної компетентності учнів під час вивчення української мови. Значний потенціал для реалізації цього завдання має опрацювання фонетики й орфоєпії, оскільки аналіз звукових явищ, встановлення закономірностей функціонування мовних одиниць, спостереження за фонетичними процесами та їх моделювання передбачають використання логічних операцій, різних способів структурування та візуалізації інформації. З огляду на це розглядаємо наукову доцільність застосування комплексу методів і прийомів навчання фонетики й орфоєпії української мови учнів 10 класу ліцею, спрямованих на розвиток логічного, алгоритмічного й аналітичного мислення учнів. З-поміж них виокремлюємо метод моделювання мовних явищ, дослідницький метод, метод мовного експерименту та метод дидактичної і мовної гри.

Одним із ефективних методів формування математичної компетентності учнів під час вивчення фонетики й орфоєпії вбачаємо метод моделювання мовних явищ, що передбачає використання схем, моделей, таблиць та інших графічних форм для розуміння фонетичних процесів і закономірностей функціонування звукової системи мови. Реалізація цього методу здійснюється через низку прийомів, зокрема фонетичний аналіз слова із встановленням співвідношення букв і звуків.

До прикладу, учням пропонуємо записати слова, вставляючи пропущенні букви, поставити наголоси та визначити, як вимовляються ненаголошені звуки [e] та [и] у словах: широкий, листок, село, ребро, земля, зерно, деревце, криниця. Під час виконання пропонованого завдання учні з'ясовують, як за допомогою 33 букв українського алфавіту реалізуються 38 основних варіантів фонем (радься, підносься, піднісься, навчається, надзелень, віддзеркалений). Важливим прийомом реалізації цього методу є також аналіз таблиць, що відображають класифікацію фонетичних одиниць. Зокрема, під час вивчення голосних і приголосних звуків учні працюють з таблицею, у якій систематизовано всі диференційні ознаки голосних і приголосних, що дає змогу під час вимови простежити фокуси творення кожного звука. Спостереження за вимовою кожного звука сприяє формуванню в учнів уміння виокремлювати й коментувати особливості їх творення, встановлювати

логічні зв'язки між мовними явищами та процесами, узагальнювати інформацію та створювати узагальнювальні схеми, таблиці, моделі мовної системи.

Ефективним у формуванні математичної компетентності учнів є також дослідницький метод, що передбачає залучення учнів 10 класу ліцею до навчально-дослідницької діяльності, спрямованої на усвідомлений аналіз тих чи тих фонетичних явищ і процесів. Реалізацію цього методу вбачаємо також і під час роботи над виявленням орфоепічних помилок у вимові, коли учні аналізують мовлення однокласників, а також мовлення журналістів, блогерів, публічних осіб та виявляють зразки для наслідування у власній мовній практиці.

Як продуктивний для формування математичної компетентності учнів 10 класу ліцею, услід за С.Караманом та О.Караман, розглядаємо метод мовного експерименту, що передбачає спостереження над роботою органів мовлення. Учні прикладають руку до гортані та визначають, під час вимови яких звуків відчувається вібрація голосових зв'язок. Іншим прийомом є дослідження сили видиху, коли учні вимовляють звуки, наприклад: [ш], [с], [ф] і виявляють появу чи відсутність тепла під час видихуваного повітря [3].

Спостережено, що дидактична гра як метод, який *«грунтується на правилах і закономірностях, що співвідносяться з мисленневими процесами, спрямованими на розрізнення і розпізнавання фонетичних одиниць, засобів, відповідних фонетичних закономірностей, явищ та процесів [2]»* активізує навчально-пізнавальну діяльність десятикласників, урізноманітнюючи способи їх розумової і мовленневої діяльності. Подаємо приклад проведення гри «Орфоепічний батл», під час якого учням запропоновано об'єднатися в команди для створення мнемонічних фраз та запам'ятовування правильного наголошування слів: кишка, проміжок, соломинка, косий, обіцянка, жалюзі. Результатом командної роботи десятикласників стали такі мнемонічні фрази: «жалюзІ на нозі», «промІжок ліжок», «соломІнка в Іринки», спрямовані на запам'ятовування нормативного наголошення запропонованих слів. (https://www.instagram.com/p/DEiC2f6NUrY/?img_index=1&igsh=MTYyZXFwODFtenF2aQ).

Отже, описані методи й прийоми формування математичної компетентності учнів 10 класу ліцею (моделювання мовних явищ, дослідницький, метод мовного експерименту, метод дидактичної гри) під час вивчення фонетики й орфоепії української мови розглядаємо як методично доцільні, що сприяють розвитку логічного, алгоритмічного й аналітичного мислення старшокласників, індивідуального мовного досвіду, культури усного мовлення загалом.

Список використаних джерел:

1. Артеменко Л.І. Формування математичної компетентності учнів 9 класу в процесі навчання синтаксису української мови
2. Караман С., Караман О., Караман Р. Лінгводидактичні ... ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРЕННЯ Й ВИМОВИ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. Вісник науки та освіти. 2025. № 10(40).
3. КАРАМАН С., КАРАМАН О. РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО РЕСУРСУ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ПРИКЛАДНИХ АСПЕКТІВ ФОНЕТИКИ Й ОРФОЕПІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. Acta Paedagogica Volyniensis. 2025. № 4. С. 52–59.

4. КАРАМАН С., КАРАМАН О. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 2. С. 90–98.
5. Концепція Нової української школи. (б. д.). Головна | Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Негуляєва, А. О. (2025). *Формування математичної компетентності учнів 8 класу в процесі вивчення дієслова англійської мови*. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта. – Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг.
7. Проект Державного стандарту базової середньої освіти. (б. д.). Головна | Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-royekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf>
8. Українська мова (профільний рівень): підручник для 10 класу закл. загал. серед. освіти/С.О.Караман, О.М.Горошкіна, О.В.Караман, Л.О.Попова. Харків: Вид-во “Ранок”, 2018. 272 с.

СЕРТИФІКАТ

учасника конференції

IN 1210 1
від 13.03.2026

АНДРІЄВСЬКА ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

ВЗЯВ(-ЛА) УЧАСТЬ У X МІЖНАРОДНІЙ СТУДЕНТСЬКІЙ НАУКОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА ТА НАУКИ
В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

13 БЕРЕЗНЯ 2026 РІК • М. ЧЕРНІГІВ, УКРАЇНА

В рамках участі було опубліковано тези доповіді учасника на тему:

**МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10 КЛАСУ ПРОФІЛЬНОЇ
ШКОЛИ НА УРОКАХ ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ Й ОРФОЕПІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ДИРЕКТОР МОЛОДІЖНОЇ НАУКОВОЇ ЛІГИ
ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ КОНФЕРЕНЦІЇ
ІГОР КОРЕНЮК

